

RECENZJA

dorobku naukowego, zawodowego i dydaktycznego oraz rozprawy habilitacyjnej

Pani dr inż. architekt Anny Urszuli Majewskiej

zat. *Przekształcenia małych miast w Polsce na przykładzie specyfiki miast mazowieckich w strefie podmiejskiej Warszawy*

Podstawy opracowania:

1. Uchwała Rady Naukowej Dyscypliny Architektura i Urbanistyka PW z dnia 27.04. 2021 r.
2. Pismo dnia 30.06.2021 r.
3. Aktualne przepisy.
4. Materiały przekazane przez Wnioskodawcę:
 - monografia *Przekształcenia małych miast w Polsce na przykładzie specyfiki miast mazowieckich w strefie podmiejskiej Warszawy*
 - autoreferat;
 - wykaz prac naukowych, dorobku twórczego wraz załącznikami w postaci wybranych publikacji, a także informacje o najważniejszych osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych, innych zawodowo-twórczych i popularyzatorskich.

Ogólna informacja o Habilitantce:

Pani dr inż. arch. Anna Urszula Majewska jest absolwentką (rocznik 1986) Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej

W 2011 r. uzyskała na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej tytuł dr. nauk technicznych za rozprawę zat. „Procesy urbanizacyjne na gruntach rolnych w Obszarze Metropolitalnym Warszawy”, napisaną pod kier. prof. Jana M. Chmielewskiego, wyróżnioną nagrodą Rektora UW oraz Rady WA przy PW.

Ukończyła także podyplomowe studia: Urbanistyki i Gospodarki Przestrzennej (2006 r.) oraz Ochrony Dziedzictwa Kulturowego (2016 r.).

W latach 2006–2009 pracowała najpierw jako asystent na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej, a następnie od 2009 r. zatrudniona jest na Wydziale Geodezji i Kartografii PW w Katedrze Gospodarki Przestrzennej i Nauk o Środowisku, od 2012 jako adiunkt. Posiada uprawnienia projektowe. Od 2012 r. jest członkiem Izby Architektów oraz Naukowego Towarzystwa Rewitalizacji (od 2017 r.)

I. Ocena dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego po uzyskaniu stopnia naukowego doktora

Uwagi formalne

Do oceny przedstawione zostały: monografia („uzupełnia” ją opublikowana już po złożeniu wniosku druga część) oraz autoreferat z wykazem najważniejszych osiągnięć naukowych, dydaktycznych oraz organizacyjnych, do których załączone zostały wybrane publikacje w postaci 34 artykułów opublikowanych po obronie doktoratu.

Wniosek został przygotowany poprawnie poza jednym, mianowicie określeniem wkładu (procentowego i merytorycznego) we wspólne publikacje.

1. Ocena aktywności naukowej i twórczej

Dorobek publikacyjny

Habilitantka poinformowała w autoreferacie, iż opublikowała łącznie 85 publikacji, z czego 2 w okresie przed obroną pracy doktorskiej. Znalazły się w tej grupie m.in. 3 książki autorskie, 17 rozdziałów w monografiach oraz 15 artykułów w czasopiśmie z listy B. Łączna liczba zgromadzonych w ten sposób punktów, co potwierdza oficjalny raport, wyniosła łącznie 666, z czego 417,5 indywidualnie.

Z załączonego wykazu wnika, że jedynie 10 spośród nich (wyjąwszy autorskie monografie) Kandydatka opublikowała samodzielnie, co oczywiście nie jest zarzutem. Biorąc jednak pod uwagę dominującą liczbę publikacji współautorskich, dwu-, trzy-, a nawet cztery-, w których występuje często na kolejnych pozycjach w spisie autorów, brakuje określenia procentowego wkładu Pani Dr Majewskiej w opracowanie artykułów. Może nawet bardziej wkładu merytorycznego. Nie znajdujemy go również niestety w częściach autoreferatu, które stanowią omówienie zawartości współautorskich publikacji, zredagowane w taki sposób, jakby stanowiły efekt doświadczeń i przemyśleń samodzielnych.

Trudno zatem jednoznacznie oceniać ten dorobek, stanowiący aż w 34 przypadkach owoc pracy zbiorowej. Można jedynie stwierdzić, że stanowią one dowód realizowania, bardzo konsekwentnie obranej już na etapie doktoratu, ścieżki badawczej, ograniczonej terytorialnie, tematycznie, skalą i zbiorem problemów oraz rekomendacji. Bardzo dobrze została ona zaprezentowana w autoreferacie.

Dodać należy, że publikacje te ukazały się one głównie w polskich periodykach, takich jak Kwartalnik Architektury, Przestrzeń i Forma oraz Acta Scientiarum Polonorum, które nie wymagają rekomendacji. Część także w innych wydawnictwach, również po rosyjsku oraz po angielsku. W grupie tej na szczególną uwagę zasługują dwie, o wysokim Impact Factor, a mianowicie „Sustainable and Vibrant Cities...”, opublikowany w Cities (100 pkt; współautorski z M. Denis oraz W. Krupowicz) oraz (również współautorski z M. Denis) artykuł „Urbanization Chaos of Suburban Small Cities in Poland” opublikowany w czasopiśmie „Land”, IF 2,42.

Z powodu braku określenia wkładu i zakresu merytorycznego Kandydatki, trudno też jednoznacznie odnieść się do liczby cytowań (według Google Scholar 33) i indeksu Hirscha (4), bowiem tylko dwie publikacje z 6 cytowanych, stanowią osiągnięcie samodzielne. Jednocześnie chciałam podkreślić, że

jako recenzentka w dyscyplinie „architektura i urbanistyka”, nie uważam wskaźnika Hirscha za szczególnie istotny, bowiem liczba oficjalnych cytowań wyłącza monografie i rozdziały w monografiach, stanowiących ważną formę naukowej komunikacji w naszej dyscyplinie.

Dodajmy, że Kandydatka wzięła w ocenianym czasie czynny udział w 21 konferencjach naukowych (dwie z nich to konferencje organizowane zagranicą, w Mińsku), co – biorąc pod uwagę okres od podjęcia aktywności naukowej, liczony od pierwszej publikacji w 2009 r. – daje średnio niemal dwa wystąpienia rocznie. Dowodzi to stałej i konsekwentnej aktywności Habilitantki na tym polu. Naturalną kolejną rzeczą, część z wymienionych w autoreferacie publikacji została wydana drukiem jako materiał pokonferencyjny.

Dorobek twórczy i ekspercki

Pani dr. Anna Urszula Majewska przez cały oceniany okres, choć z różną intensywnością, aktywna jest na polu zawodowym, prowadząc bądź to własną pracownię, bądź współpracując z innymi biurami. W zakresie projektowym dominują domy jednorodzinne oraz niewielkie usługowe lub ich adaptacje (w sumie ponad 80 projektów).

Dużo bardziej interesująca jest działalność ekspercka, również wykonywana w zespołach. W tym przypadku określony został zakres wykonywanych prac, polegający na „analizie rozwiązań architektoniczno-funkcjonalnych i materiałowych, dokumentacji występujących imperfekcji oraz na wykonaniu analiz oraz badań historycznych i architektoniczno-urbanistycznych obiektów, w tym zabytkowych”. Na liście obiektów objętych ekspertyzami znajdują się takiej skali i rangi, jak stadiony: Narodowy w Warszawie, Olimpijski we Wrocławiu oraz nowo wzniesione, ale z wadami budowlanymi, wrocławskie Forum Muzyki. Dodajmy, że część z tych ekspertyz została przez Habilitantkę wykorzystana w późniejszych publikacjach.

Warto również odnotować pierwszy etap aktywności zawodowej Habilitantki, poprzedzający realizację pracy doktorskiej, a mianowicie dwuletnią pracę w pracowni projektowej w stolicy Maroka, Rabacie.

Badania naukowe

Kandydatka wykazała udział w trzech projektach badawczych. Dwa z nich, w tym jeden w którym jest kierowniczką, to tzw. badania statutowe, realizowane na uczelni. Trzeci wykonała na zlecenie Urzędu Miejskiego w Mszczonowie.

Nie jest tego, jak widać wiele, a szczególnie brak dotyczy naukowych grantów zewnętrznych. Kandydatka nie odnotowała jednocześnie żadnych prób ubiegania się o nie.

Współpraca z otoczeniem zewnętrznym

Krajowa

W latach 2014–2015 Kandydatka była współkierującą projektem finansowanym przez MNiSW, zat. „Zaplanuj swoją przestrzeń”, którego celem było popularyzowanie wśród młodzieży rozwiązań chroniących ład przestrzenny. W jego ramach prowadzone było seminarium oraz wykonywane projekty koncepcyjne dotyczące Przedpoła Wilanowskiego. Kolejne objęły m.in. Wołomin, Mszczonową, Kutno, Żabią Wolę. Nie trzeba dodawać, jak silnie były one powiązane z tematyką prowadzonych przez Habilitantkę badań naukowych.

Zagraniczna

W zakresie współpracy międzynarodowej Pani dr Majewska odbyła króciutki, ale owocny staż we Francji, a także współpracę z Białoruskim Narodowym Instytutem Technicznym w Mińsku. W autoreferacie podała także informację o zaplanowanej współpracy podjętej z Politechniką we Lwowie, do realizacji której nie doszło z powodu pandemii.

Kandydatka zamieściła także długą listę wyjazdów studialnych do miast całej niemal Europy.

Aktywność dydaktyczna

Aktualna aktywność dydaktyczna Pani dr Majewskiej związana jest z kierunkiem Gospodarka Przestrzenna na Wydziale Geodezji i Kartografii Politechniki Warszawskiej. Dla zajęć tych przygotowała szereg nowych programów. Zajęcia te obejmują głównie projektowania urbanistyczne oraz architektoniczne (zabudowa mieszkaniowa), w tym rewaloryzacje. Inspiracją dla części z nich była współpraca z Urzędami Gmin: w Wołominie, Żabiej Woli, Mszczonowie.

Za ważny nurt swojej aktywności podaje Kandydatka propagowanie zagadnień związanych z tematem zagospodarowania miast i ładu przestrzennego wśród młodzieży licealnej. Zajęcia te, realizowane są w ramach partnerstwa (władze m. st. Warszawa – Wydział Geodezji i Kartografii) realizowane są od 2013 r. Efektem dodatkowym tych działań okazała się współautorska monografia (niestety nie opublikowana) zat. „Zaplanuj swoją przestrzeń. Przestrzeń – Środowisko – Forma”.

Biorąc pod uwagę niski poziom społecznej świadomości i wrażliwości na zagadnienia ładu przestrzennego naszych miast, oceniam ten pomysł i zaangażowanie w jego realizację ze strony Habilitantki bardzo wysoko.

W autoreferacie odnajdujemy również informację na temat liczby prowadzonych i obronionych prac dyplomowych (ponad 80) oraz recenzji (około 115); także o współautorskich ze studentami publikacjach (5).

Dodajmy, że Kandydatka prowadzi ponadto cykliczne wykłady na Studium Podyplomowym Ochrona Dziedzictwa Kulturowego na Wydziale Architektury PW.

Pani dr Anna Urszula Maciejewska jest również zaangażowana w działania na rzecz Wydziału, uczestnicząc m.in. w pracach dotyczących modernizacji kształcenia studentów II stopnia na kierunku Gospodarka Przestrzenna (grant NCBR).

Podsumowując, dorobek naukowy Habilitantki, nie obejmujący monografii wskazanej jako główne osiągnięcie, uznać należy obfity liczebnie, choć nie dający się (z powodu dużej liczby prac współautorskich i braku wyraźnego określenia charakteru udziału) jednoznacznie w całości ocenić. Można jednak powiedzieć, iż zwraca w nim uwagę harmonijny przebieg ścieżki naukowej (zwłaszcza od momentu jej aktywizacji, która nastąpiła po roku 2009), konsekwentne poszerzanie i pogłębianie zakresu prowadzonych badań, a także powiązanie części publikacji z wynikami analiz wykonanych w trakcie realizacji działań eksperckich. Podkreślić należy, że załączone artykuły, opublikowane w renomowanych krajowych oraz kilku zagranicznych periodykach prezentują solidny warsztat naukowy. Nieco niepokoi brak udziału Kandydatki w realizacji projektów badawczych innych niż statutowe, choć można uznać, że w jakimś sensie rekompensuje go aktywność ekspercka.

Współpraca z zagranicą, do której włączam także projektową (ważna, biorąc pod uwagę specyfikę naszej profesji, fundamentalną), choć może mało spektakularna, to jednak podejmowana regularnie. Bardzo natomiast pozytywnie oceniam zaangażowanie dydaktyczne Pani dr Majewskiej, realizowane różnych polach, także we współpracy z młodzieżą licealną, co wydaje mi się bardzo pożyteczne, biorąc

pod uwagę małą świadomość społeczną problemów związanych z funkcjonowaniem miast. Aktywność w sprawach dotyczących funkcjonowania macierzystej uczelni/wydziału uważam za podstawową.

II. Ocena pracy habilitacyjnej

Przedstawiona do oceny autorska praca monograficzna zat. *Przekształcenia małych miast w Polsce na przykładzie specyfiki miast mazowieckich w strefie podmiejskiej Warszawy* została opublikowana w 2020 r. przez Oficynę Wydawniczą Politechniki Warszawskiej. Warto w tym momencie zwrócić uwagę, że jej tytuł został bardzo wyraźnie podzielony na dwie części, z dominującym znaczeniem pierwszej brzmiącej *Przekształcenia małych miast w Polsce*. To ważna konstatacja, do której jeszcze się odniosę.

Jej recenzentami wydawniczymi są prof. Krzysztof Skalski oraz dr hab. arch. Krystyna Solarek, prof. PW.

Monografia liczy 191 stron, z czego znaczną część zajmują: fotografie, archiwalne plany i rysunki oraz tabele oraz schematy.

Przedłożona do oceny praca podzielona jest na 8 rozdziałów, po których zamieszczono bibliografię, spis ilustracji oraz „słowniczek zastosowanych pojęć”.

Dostrzegając problemy małych miast, które są po części konsekwencją zaszczości historycznych, a po części wynikiem konfrontacji z transformacją ustrojową, która dokonała się w Polsce po 1989 r. Autorka określiła cele swojej pracy, które można streścić następująco: identyfikacja etapów i problemów, analiza przeobrażeń, postawienie diagnozy, zdefiniowanie procesów, dla których wybrała 8 małych (do 20 tys. mieszkańców) miast położonych w strefie podmiejskiej Warszawy. Po czym, po analizie (na przykładach europejskich) możliwych kierunków rozwojowych dla małych miast, przedstawiła propozycję działań naprawczych i narzędzi urbanistycznych, które mogłyby wpłynąć na ich harmonijny rozwój w przyszłości. I tu pierwsze uwaga dotycząca uogólniania tych wniosków dla „małych miast w Polsce”. Wydaje się, że sytuacja, w której znajdują się analizowane przez Habilitantkę, znajdujące się w strefie podmiejskiej stolicy kraju, jest trudna do porównania z wieloma małymi miastami z innych regionów Polski. (Do tego wątku będę jeszcze w swojej recenzji wracać).

Zaproponowany układ pracy oraz metodykę przeprowadzonych (w latach 2017–2019) badań należy uznać za prawidłowy. Także omówienie stanu badań, choć zabrakło w nim odsyłaczy, albo przynajmniej zbiorczej informacji o umieszczeniu publikacji wywołanych w tym miejscu jedynie nazwiskami autorów, w bibliografii. Wielka też szkoda, że nie mogła zostać w monografii uwzględniona, bowiem ukazała się ona w 2021 r., najnowsza książka historyka i politologa, prof. Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Rafała Matyji, traktująca o miejscu miast w historii Rzeczypospolitej, zat. „Miejski grunt. 250 lat polskiej gry z nowoczesnością”, w której przeanalizowana została wielowątkowo sytuacja miast polskich, począwszy od połowy XVIII w., i rozmaitych zmian, które w nich w ostatnim ćwierć-milennium zaszły.

Szczegółowa analiza wybranych miast została poprzedzona bardzo wartościowym rozdziałem, w którym omówione zostały kluczowe zagadnienia związane z historią miast, a przede wszystkim ich prawną ochroną. W tym zakresie bardzo trafnie wypunktowane zostały wszystkie zagrożenia wynikające ze zmian prawnych wprowadzonych w Polsce po 1945 r., zwłaszcza tych ostatnich, jak tzw. Lex developer z 2018 r. Przedstawione zostały także skutki ich obowiązywania.

Kolejne części pracy poświęcone zostały ogólnie charakterystyce małych miast. Sporo tutaj porównań statystycznych, do których uwaga następująca: Nie sposób porównywać, ani w zakresie struktury osadnictwa, ani w zakresie innych danych statystycznych, miast Polski przedwojennej z obecnymi, w jej aktualnych granicach (s.29).

Część trzecia poświęcona jest już w całości urbanizacji w strefie podmiejskiej Warszawy, przedstawiona z perspektywy historycznej, uwzględniającej niektóre ówczesne trendy i idee realizowane w planowaniu miast, w tym dorobek polskiej myśli urbanistycznej.

W czwartej części Autorka skupiła się na przeobrażeniach przestrzennych wybranych miast po 1945 r. w kontekście rozwoju aglomeracji warszawskiej, dzieląc je na dwa etapy: okres „socjalistycznego modernizmu” oraz czas po 1989 r., określony przez Habilitantkę etapem „miast postsocjalistycznych”. Autorka zwraca tu także uwagę na ogólne, prawne przyczyny braku „ładu przestrzennego krajobrazu miejskiego”, a mianowicie na „nadmierna elastyczność” planów miejscowych oraz możliwość wznoszenia budynków jedynie na podstawie decyzji administracyjnej, czyli warunków zabudowy, które (akurat w tym zakresie) w równym stopniu dotyczą wszystkich miast w Polsce, nie tylko małych.

Kolejne podrozdziały poświęcone są bardzo szczegółowym i wielowątkowym analizom, jakim zostały poddane wybrane małe miasta aglomeracji warszawskiej. Uwzględniono w nich czynniki wzrostu, wskazując na zanikające znaczenie wcześniejszej, lokacyjnej przeszłości miast. Wyodrębniono także zjawiska „blokujące rozwój miast” (s. 71). Poddano także analizie problem rozpraszania terytorialnego i wpływ dokumentów planistycznych na ten proces, ze wskazaniem czynników sprzyjających rozpraszaniu zabudowy oraz towarzyszącej mu degradacji okolicznych niezabudowanych terenów, w tym odłogowaniu ziemi, która mogłaby być wykorzystywana pod uprawy, np. ogrodnicze.

Habilitantka zwróciła także uwagę, że w ślad za rozpraszającą się zabudową idą przekształcenia układów ulicznych, co znakomicie pokazuje Tabela 5-14 (s. 99–100), prezentująca zaburzenia spójnej niegdyś siatki komunikacyjnej i rosnącą liczbę odległych od centrum układów grzebieniowych, chaotycznych, odbierających rolę dominacji części centralnej miasta z placem rynkowym. Dodatkową konsekwencją takiego działania jest „degradacja ulicy jako przestrzeni miejskiej” zdominowanej przez ruch kołowy i „proces zanikania miasta dla pieszych” (s. 109, 125). Problemem dla zabudowy historycznych centrów, która stanowi własność prywatną, jest ponadto brak finansowego wsparcia ze strony państwa, co powoduje postępującą degradację zabytkowej substancji.

Wszystko to powiązane jest ściśle za zmianami w strukturze społecznej miast, i tymi historycznymi – odleglejszymi, jak i współczesnymi. W zakresie historycznym zwróciła uwagę Autorka na konsekwencje zagłady społeczności żydowskiej, sięgającej w kilku badanych przypadkach połowy przedwojennej populacji. Domy należące wcześniej do Żydów zostały po wojnie zasiedlone przez przybyszów z okolicznych wsi (na marginesie, to dobry przyczynek do dyskusji o zasadności roszczeń odszkodowawczych), którzy wnieśli w wianie wiejskie obyczaje i potrzeby, co niewątpliwie nie ułatwiło należytej troski o substancję budynków, zaburzyło także funkcjonowanie niektórych miejskich instytucji i miejsc stanowiących przestrzenie społeczne. Co znamienne, i na co zwraca Pani dr Majewska uwagę w podsumowaniu tej części pracy, w żadnym z analizowanych miast nie wytworzono przestrzeni publicznej na obszarach nowo zabudowanych.

Kolejny podrozdział poświęcony jest przekształceniom fizjonomii miasta, miejskiemu krajobrazowi. Wiele tu słów krytycznych dotyczących powojennych działań, w pierwszej fazie w zakresie zabudowy mieszkaniowej, w drugiej (po 1989 r.) głównie usługowej, w obu przypadkach zunifikowanych technologicznie i wizerunkowo (sieci handlowe).

Następną część (5) zatytułowano „Proces przekształceń krajobrazu naturalnego miasta”. Moją uwagę zwraca ów „krajobraz naturalny” w kontekście miejskim. Również pierwsze zdanie brzmiące: „Każde miasto ma swój specyficzny krajobraz kulturowy, który tworzy zbiór czynników naturalnych i antropogenicznych” (s. 128). Otóż jest ono prawdziwe, ale tylko w połowie. W tym miejscu polecam Autorce lekturę artykułu prof. Aliny Drapelli-Hermansdorfer, „Urbanizacja przyrody – przyroda w kompozycji obszarów zurbanizowanych”, gdzie przejrzysto zdefiniowano pojęcia związane z naturą –

od tzw. zerowej (pierwotnej), przez drugą: tereny rolnicze, po trzecią: tereny zurbanizowane. Uwagę zwraca zwłaszcza ta ostatnia, która obejmuje miasto, jako najwyższy stopień ewolucji „natury pierwszej” w procesie urbanizacji przyrody. W przypadku miast mamy zatem do czynienia raczej z przyrodą niż z „naturą” jako komponentem miasta, poddanym zresztą zazwyczaj bardzo silnej antropogenizacji, z wykluczeniem oczywiście miejskich obszarów leśnych oraz nisz, które określamy mianem „trzech krajobrazów”.

W związku z tym za całkowicie fałszywe uznać należy zdanie „Ochrona krajobrazu naturalnego powinna stać się determinantą rozwoju przestrzennego miasta” (s. 128), bowiem takie krajobrazy z miastem nie w zasadzie niczego wspólnego. Zgoda natomiast co do tego, iż trzeba dbać o środowisko przyrodnicze miast, a także o podmiejskie tereny rolne i leśne (s. 129).

Rozdział 6. zat. „Kierunki rozwoju małych miast” prezentuje nam, okazjonalnie zrealizowane w świecie (począwszy od końca XIX w.), modele i idee urbanistyczne dotyczące miast w ogóle, poczynając od „miast-ogrodów”, poprzez ekologiczne, „odporne”, przyjazne starzeniu się, „powolne”, „inteligentne”, kończąc na „dobrych do życia”. Przeanalizowano w nim także interesująco poszczególne dla nich rozwiązania, choć wydaje się, że jest on zanadto rozbudowany, mając na uwadze potencjalnych czytelników tej monografii, zapewne głównie specjalistów „z branży”, raczej już rozeznanych w tej tematyce. Nawiasem mówiąc, ta sama uwaga odnosi się do, bardzo zresztą selektywnego w zawartości (gdzie „ład przestrzenny” sąsiaduje z „łanem rolnym”), „słowniczka zastosowanych pojęć”, zamieszczonego na końcu książki, który wydaje się zbędny.

Autorka wskazała w zasadzie jedynie model Cityslow oraz miasta-ogrody, jako dające możliwości aplikowania w miastach małych, wskazując, że zwłaszcza te ostatnie cieszą się w Polsce, przynajmniej deklaracyjnie (inicjatywa „podwarszawskie Trójmiasto Ogrodów”) sporą popularnością. Pośród trudności z adaptowaniem idei Nowego Urbanizmu wskazała: brak zwartości analizowanych miast, ale także mentalność naszych rodaków przywiązanych do manifestowania statusu posiadaniem i zarazem nadużywaniem samochodu. Równie trudny do wprowadzenia, również z tego ostatniego powodu, jest model miasta ekologicznego, głównie ze względu na charakter dominującej w takich miastach jednorodzinnej, rozproszonej zabudowy.

W związku z powyższym, Autorka wskazała – jako podstawowy kierunek rozwoju badanych miasteczek – model „naprawionego miasta” polegający na rozwoju miasta „do wewnątrz” (wtórna urbanizacja) połączony z działaniami rewitalizacyjnymi. Jako optymalne uznała przy tym oparcie tych ostatnich na ustawie o rewitalizacji z 2015 r., ustawie krajobrazowej z 2015 r. oraz miejscowym planie rewitalizacji.

Pani dr Majewska podała jednocześnie europejskie przykłady takich „naprawczych” działań, konkludując (za prof. Krzysztofem Skalskim), że na terenie Europy Zachodniej obserwowany jest od początku XXI w. spadek zainteresowania miastami małymi i średnimi za wyjątkiem tych „pozostających w sferze urbanizacji metropolitalnej lub należące do sieci miast ponadregionalnych”.

Powołując się na „przeprowadzone analizy i badania małych miast” oraz „diagnozy stanu istniejącego ich zagospodarowania”, Autorka zaproponowała działania naprawcze, jak wynika z zawartej w monografii deklaracji dla małych miast w Polsce (s. 165). I tutaj wracamy do problemu zasygnalizowanego na początku recenzji, a mianowicie do wyciągnięcia z analizy i diagnozy dla miast należących do aglomeracji warszawskiej, wniosków i rekomendacji dla małych miast w całej Polsce. Wydaje się, że w znaczącym zakresie nie, bowiem sytuacja miast leżących w strefie podmiejskiej stolicy kraju nie będzie tożsama z tą dotyczącą położonych nie tylko z dala od niej, ale także daleko od dużych ośrodków. A takich na terenie Polski nie brakuje. Z tej przyczyny nieprawdziwe, bo nie uniwersalne, wydają się wskazane „atuty” małych miast, a mianowicie ich „równomierne rozmieszczenie w sieci osadniczej kraju”, „położenie w policentrycznej strukturze osadniczej dużego miasta – odległość do 30

km”, „możliwość korzystania z miejsc pracy i bazy usługowych dużego miasta”, „zachowane zagłębienie rzemieślnicze”.

Nie mniejsze kontrowersje budzą niektóre z proponowanych przez Autorkę narzędzi, mających na celu umożliwienie „naprawiania” polskich małych miast. Największe budzi pomysł uruchomienia procedury wywłaszczenia i podziału nieruchomości na mniejsze działki budowlane w celu dogęszczenia zabudowy. A także wprowadzenie „instrumentów przymusu” np. poprzez ograniczenie prawa własności dla celów publicznych.

Za właściwe natomiast należy uznać propozycje dotyczące wprowadzenia instrumentów planistycznych oraz powiązania ich z projektami planowanych operacji poprzez wyznaczenie stref i obszarów.

Zaskakujące natomiast, że dopiero na samym końcu tych rekomendacji pojawiła się propozycja dotycząca „procedury demokratycznej konsultacji”.

Na koniec dołączam uwagę dotyczącą strony graficznej niektórych ilustracji, np. tabeli nr 5.9, która zawiera schematy zupełnie nieczytelne.

Podsumowując:

Przedstawioną do oceny monografię uznać należy za bardzo wnikliwe i wszechstronne studium poświęcone grupie małych miast powiązanych przynależnością do obszaru metropolitalnego Warszawy. Habilitantka bardzo trafnie zdiagnozowała trwające je problemy. W oparciu o analizę współczesnych działań podejmowanych w Europie w procesie rewitalizacji małych miast, podjęła próbę skonstruowania rekomendacji dla działań naprawczych. Za pewnego rodzaju nadużycie uznać jednak należy, przebijające z wielu miejsc ocenianej monografii, próby tworzenia na tej podstawie uniwersalnej recepty „naprawczej” dla wszystkich małych miast w Polsce. Perspektywa warszawska przebija zresztą z jednego z ostatnich akapitów monografii, w którym czytamy, iż „dalszy stan zaniechania może doprowadzić do dalszej degradacji i katastrofy przestrzeni wokół Warszawy”.

Wspomniane „nadużycie” kryje się już zresztą w tytule pracy. Wbrew temu, jak został ujęty, traktuje ona o grupie małych miast należących, z racji usytuowania w strefie o szczególnych właściwościach. Nie znajdujemy w niej natomiast żadnych analiz dotyczących innych małych miast w obecnych granicach Polski, co wymagałoby np. uwzględnienia specyfiki miast poniemieckich oraz tych położonych na rdzennie polskich terenach (choć też zapewne zróżnicowanych, biorąc pod uwagę uwarunkowania rozbiorowe), zwłaszcza na obszarze tzw. ściany wschodniej charakteryzującej się słabym zagęszczeniem miast, przy jednoczesnym braku (w wielu przypadkach) wyrazistych ośrodków koncentrujących.

No koniec odnotować należy, dołączoną już po złożeniu dokumentacji habilitacyjnej, kolejną monografię, stanowiącą jakby aneks do tej, przedstawionej do oceny. Zawiera ona szczegółowe studia wszystkich małych miasteczek aglomeracji warszawskiej, które zostały poddane syntetyzującej analizie w części pierwszej. Obie części posiadają niewątpliwy potencjał aplikacyjny, jednakże pod warunkiem spełnienia: 1) zmiany regulacji prawnych, 2) zmiany mentalności mieszkańców (edukacja i dialog), 3) pozyskania niezbędnych i niemałych środków. Mogłyby one pochodzić ze środków pomocowych Unii Europejskiej, pod warunkiem wszakże zmiany klimatu politycznego w Polsce (4).

Podsumowując ocenę przedstawionego przez Panią dr Annę Urszulę Majewską dorobku (naukowego, dydaktycznego, twórczego i organizacyjnego), który uważam go za wystarczający, naukowo dojrzały, a w zakresie współpracy z młodzieżą (studenci, uczniowie) wzorowy.

Odnosząc się natomiast do monografii zat., *Przekształcenia małych miast w Polsce na przykładzie specyfiki miast mazowieckich w strefie podmiejskiej Warszawy*, która wypełniła znaczącą lukę w badaniach dotyczących małych miast powiązanych z silnie oddziałującym

ośrodkiem miejskim stwierdzam, że spełnia ona w całości wystarczającym stopniu wymogi aktualnych przepisów w zakresie wymagań stawianych kandydatom do stopnia doktora habilitowanego.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'M. A. B. M. A. M. G. B. A. E.', written in a cursive style.

